

Lietuvos Respublikos Prezidentui

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkui

Lietuvos Respublikos Ministrui Pirmininkui

Lietuvos Respublikos Švietimo, mokslo ir sporto ministrui

Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo ir mokslo komiteto pirmininkui

Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos ministrui

Lietuvos Respublikos Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkui

REZOLIUCIJA

DĖL PILIETINIO ŠVIETIMO STIPRINIMO

LiJOT Asamblėja Nr. 58, 2023 m. spalio 9-10 d.

Marijampolė

Lietuvos jaunimo organizacijų taryba (toliau – LiJOT) – didžiausia skėtinė nevyriausybinė jaunimo organizacija Lietuvoje, šiuo metu vienijanti 63 nacionalines jaunimo ir su jaunimu dirbančias organizacijas, savivaldybių jaunimo organizacijų tarybas, reaguodama į augančias grėsmes valstybės saugumui, išaugusį dezinformacijos kiekį, prastą visuomenės pasirengimą karo grėsmėms atkreipia dėmesį į pilietinio ugdymo bei švietimo apie krašto apsaugą svarbą ir būtinybę skirti didesnę dėmesį šios disciplinos vykdymui ir plėtrai.

Siekiant asmeninės ir valstybinės sėkmės svarbu nuolat kryptingai lavinti visus Lietuvos piliečius, ypatingą dėmesį skiriant jaunimui. Šiuolaikiška, veiksminga ir įtrauki švietimo sistema yra šalies pažangos ir žmonių gerovės pamatas, o švietimas savo paskirtį geriausiai atlieka tada, kai jo raida lenkia bendrąją visuomenės raidą – daro progresyvią įtaką mąstymo ir veikimo kultūrai. Esminis sėkmės veiksnys – švietimo institucijų ir visuomenės narių dinamiška sąveika kuriant sumanią

visuomenę¹. Vis dėlto vyraujančios demografinės, socioekonominės tendencijos lemia, jog daugiapakopė švietimo kokybės būklė neatliepia švietime dalyvaujančių piliečių ir kintančių visuomenės poreikių.

Valstybės ateities vizija „Lietuva 2050“ nurodoma, jog atsiremami į bendruomeniškumo ir tapatybės išsaugojimo siekius, laisvės, lygybės, pagarbos žmogaus orumui ir teisingumo vertybes, norime, kad Lietuva taptų tokia valstybe, kurioje žmonės rinktųsi kurti savo gyvenimą – ir kurti jį tokį, kurį patys būtų pasirengę ginti. Tikime, kad pilietiškumo puoselėjimas, pilietinis ugdymas yra šalies savikūros, tapatybės ir tėvynės meilės pagrindas.

Strateginiai valstybės dokumentai numato, jog švietimo ir mokymo misija yra suteikti kiekvienam, su Lietuva save siejančiam asmeniui, savarankiško ir aktyvaus gyvenimo pagrindus, padėti nuolat tobulinti savo gebėjimus tapti visaverčiu demokratinės visuomenės nariu, aktyviai dalyvaujančiu socialiniame, ekonominiame ir kultūriniame gyvenime². Valstybinė 2013 – 2022 m. švietimo strategija (toliau – Strategija) numato, jog jaunas asmuo siekia ir lengvai randa, kur plėtoti savo kompetencijas, o šalies švietimo sistemą sudaro valstybinės, savivaldybių ir nevalstybinės, nuolat tobulėjančios, tarpusavyje ir su partneriais bendradarbiaujančios, švietimo įstaigos³. Pažymėtina, jog švietimas turi būti įgyvendinamas laikantis nuostatos, kad asmenybės brandai yra svarbi racionali visų ugdymo sričių pusiausvyra, siejama su šiandieninėmis valstybės ir pasaulio aktualijomis. Visų pakopų – bendrojo ugdymo, profesinio ugdymo, aukštojo mokslo – formalusis ir neformalusis švietimas turi būti integralūs ir tarpusavyje vienas kitą papildantys, o tinkamas ir savalaikis pilietinis ugdymas yra neatsiejama to dalis.

Jaunų žmonių pilietiškumo ugdymas, pilietinio aktyvumo skatinimas valstybei turi rūpėti ne tik keičiantis šalies geopolitinei situacijai ar iškilus kitoms grėsmėms. Pilietiškumas yra pilietinės visuomenės pagrindas, bendruomenės vienijanti ir stiprinanti veikla, kurią atliekant įgyjamos bendrosios kompetencijos, padėsiančios darbo rinkoje ir / ar socialiniame gyvenime. Jaunų žmonių pilietiškumas svarbus demokratinėi santvarkai, pilietinės visuomenės veikimui kasdien, todėl valstybė turi skirti dėmesį pastoviam jaunų žmonių pilietiškumo ugdymui. 2022 m. atliktas Pilietinės

¹ Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija, Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija, Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija, 2014 m.

² Idem.

³ Idem.

galios indekso tyrimas parodė, kad bendras pilietinės galios indeksas sumenko, tačiau vėl išaugo per pandemiją kiek nukritęs (ypač augančiame kitų grupių aktyvumo kontekste) studentų, moksleivių pilietinis aktyvumas⁴. Siekiant užtikrinti jaunimo pilietinio aktyvumo augimą, gerinti jaunimo pasirengimą krašto gynybai, LiJOT yra įsitikinusi būtinybe integruoti pilietinio ugdymo temų teorinę medžiagą ir praktinį patyrimą į formaliojo švietimo institucijas bei kitais būdais aktualizuoti pilietiškumo bei karinio pasirengimo svarbą kiekvienam jaunam žmogui.

Pilietinės galios indekso 2022 apklausa parodė, jog nusiteikimas ginti šalį aiškiai susijęs su žmonių pilietinės galios lygiu: tų, kurie eitų ginti Lietuvą ginklu ar kitais būdais, pilietinė galia siekia 44 balus, tų, kurie pasitrauktų iš Lietuvos arba nežino, kaip elgtųsi, pilietinės galios indekso vidurkis yra apie 30 balų, o tų, kurie liktų nuošalyje, pilietinė galia yra pati mažiausia – apie 24 balus⁵.

2017 m. NVO Švietimo tinklo atliktoje „Pilietiškumo studijoje“ buvo nustatyta, jog Lietuvos moksleiviai turi geresnę teorinę pilietinio ugdymo parengimą, bet smarkiai atsilieka nuo savo bendraamžių Europoje pagal praktinį dalyvavimą pilietiniame gyvenime. Praktinio dalyvavimo pilietiniame gyvenime skatinimas neatsispindi ir pilietiškumo pagrindų bendrojoje programoje – analizuojant 9-10 klasių ilgalaikius planus praktinėms veikloms skiriamos tik 2-3 valandos per metus. Tokioje situacijoje kyla poreikis įtraukti moksleivius į pilietinę praktinę veiklą kitais būdais, pabrėžiant jo svarbą neformaliajame švietime. Jaunas žmogus turi būti skatinamas dalyvauti pilietiniame gyvenime įsitraukiant į NVO sektorių, dalyvaujant pilietinėse iniciatyvose. Tačiau tam yra būtinas bendrojo lavinimo įstaigų ir NVO sektoriaus bendradarbiavimas. Tik kuriant tvarius bendradarbiavimo ryšius, moksleivius supažindinant su pilietinės veiklos galimybėmis ir svarba galime tikėtis didesnio jaunimo įsitraukimo į pilietinį gyvenimą.

Remiantis Pilietinės galios indekso tyrimu tik 11,4 proc. valstybės gyventojų rimtos saugumo problemos atveju imtųsi organizuoti veiklą tokiai problemai spręsti, o prie tokios veiklos prisidėtų dar 43,1 proc. Lyginant 2020 ir 2022 metų duomenis 9 proc. sumažėjo gyventojų, teigiančių, jog jie prisidėtų prie tokios problemos sprendimo. 9 proc. augo nežinančių ką tokioje situacijoje darytų gyventojų skaičius - lyginant 2019 ir 2022 metų tyrimus nuo 16 proc. iki 25 proc. LR Krašto apsaugos ministerijos užsakytos apklausos duomenimis tik 28 procentai Lietuvos gyventojų žino kaip reikėtų

⁴ Pilietinės galios indekso tyrimo ataskaita. Pilietinės visuomenės institutas, 2022.

⁵ Idem.

elgtis mobilizacijos metu. Stebint prastą piliečių pasirengimą karo grėsmėms kyla būtinybė organizuoti įvairiapusį ir nuoseklų pasiruošimą krašto gynybai dar mokykloje. Nacionalinio saugumo ir krašto gynybos, gyvenimo įgūdžių švietimas mokyklose yra neatsiejama dalis bendram piliečių parengimui galimos agresijos ar ekstremalių situacijų atveju. Nacionalinio saugumo švietimo bazinės teorinės ir praktinės žinios turėtų būti įtraukiamos į ugdymo procesą. Tai padėtų moksleiviams (-ėms) įgyti žinių, kaip elgtis karo atveju ir kaip kiekvienas asmeniškai gali prisidėti prie artimiausių žmonių saugumo. Svarbu paminėti, kad informacija turėtų būti pritaikyta ir individualių bei specialiųjų poreikių turintiems moksleiviams (-ėms), taip užtikrinant kiekvieno jauno piliečio lygiavertį informavimą ir įsitraukimą. Tokio tipo informacijos pateikimas bendrojo lavinimo įstaigose galėtų padėti moksleiviams (-ėms) įgyti svarbių įgūdžių ir prisidėtų prie pilietiškumo svarbos didinimo. Nacionalinio saugumo ir krašto gynybos rengimas mokyklose galėtų padėti moksleiviams įgyti lyderystės, disciplinos, atsakomybės, komandinio darbo įgūdžių, geriau suprasti pilietiškumo svarbą, paskatintų samprotauti apie asmeninį indėlį į valstybės saugumą. Siekis švietimą neginkluoto pilietinio pasipriešinimo įtraukti į bendrąjį ugdymą minimas ir Lietuvos Respublikos piliečių rengimo pilietiniam pasipriešinimui strategijoje, taip ugdyti vertybines nuostatas, kurios skatintų tapatinimąsi su valstybe ir pasiryžimą ją ginti iškilus poreikiui. LIJOT palaiko tokį siekį ir ragina skirti prioritetą šios nacionalinė darbotvarkės įgyvendinimui.

Suprasdami teorinės ir praktinės informacijos sklaidos svarbą, siūlome įtraukti ir nevyriausybines organizacijas į bendradarbiavimą su bendrojo lavinimo mokyklomis. Būtina skirti didesnę dėmesį švietimui apie krašto apsaugą tobulinant dabartinę švietimo programą, įtraukiant ne tik papildomus mokymus, bet ir kuriant tvarų švietimo apie krašto gynybą modelį, kuriame būtų susiejamos tiek teoriškai, tiek praktiškai suteikiamos žinios. LIJOT manymu, tik turint pilnavertį švietimo apie krašto gynybą modelį, būtų galima užtikrinti kokybišką bazinių žinių bei praktinių įgūdžių suteikimą jauniems žmonėms. Būtina skirti didesnę dėmesį švietimui ir klausimuose apie krašto apsaugą, krašto gynybą. LIJOT manymu, kalbėdami apie švietimą, susijusį su krašto gynyba, nėra teisinga koncentruotis vien tik į praktinius užsiėmimus, kurie suteiktų bazinių įgūdžių ir praktinių žinių apie krašto gynybą jauniems žmonėms.

Atsižvelgiant į tai, jog teorinės pamokos dalies mokinių galėtų nesudominti ar dalis informacijos būtų tik iš dalies kokybiškai pateikta, išvelgiame ir nevyriausybinių organizacijų svarbą šiame procese. Nevyriausybines organizacijas bendradarbiaudamos su mokyklomis, Švietimo ir

Krašto apsaugos ministerijomis galėtų organizuoti karinio švietimo kursus arba kitas su šia tema susijusias veiklas, kurias mokiniai galėtų įgyvendinti per pamokų laiką. Šio pobūdžio veiklos ir pamokos turi būti vystomos kartu su pilietiškumo ugdymu: LiJOT yra nusivylusi, kad ilgus metus nėra sudaromos galimybės jaunimo nevyriausybinėms organizacijoms nuosekliai prisidėti prie pilietiškumo ugdymo mokyklose. Noras ir ryžtas ginti savo šalį neatsiranda tik per praktinius įgūdžius, noras rūpintis savo aplinka prasideda nuo mąstymo apie savo bendruomenę, savo padėties joje ir tai, kaip jauni žmonės gali prisidėti prie jos tobulinimo ir vystymo.

Tam, jog bendras pasirengimas veikti karo, ekstremalių situacijų, krizių atveju sparčiai gerėtų, bendrąsias krašto gynybos, civilinės saugos žinias privalu suteikti visai visuomenei, ne tik bendrojo lavinimo moksleiviams, tačiau ir studentams bei visuomenei. Siekiant didinti kiekį asmenų, kurie žino kaip elgtis karo grėsmės metu, būtų naudinga vykdyti reguliarius pilietinio pasipriešinimo ir civilinės saugos mokymus, kuriuose galėtų dalyvauti visi norintys gyventojai. Be kita ko, skatintume ir aukštojo mokslo institucijas inicijuoti praktinių įgūdžių mokymus studentams, esant poreikiui kurti bendruosius universitetinių studijų dalykus (modulius). Tokie mokymai suteiktų reikiamų teorinių žinių ir praktinių įgūdžių, lavintų gebėjimus efektyviai veikti ekstremalių situacijų, krizių ir karo atveju.

Be kita ko, atkreipiame dėmesį, jog apie jaunų žmonių (18–29 m.) pilietiškumo ugdymą valstybėje nėra sistemingai renkami duomenys, todėl iškyla problema sekti Lietuvoje gyvenančių jaunų žmonių pilietiškumą, remiame siekį periodiškai matuoti jaunimo pilietinės galios indeksą Lietuvoje, taip užtikrinant galimybę vykdyti į esamą situaciją orientuotus procesus.

LiJOT tikisi, jog atsakingos už šiame dokumente keliamus klausimus valstybinės institucijos ir kiti suinteresuoti subjektai bei asmenys atsižvelgs į keliamus probleminius klausimus, į diskusijas ir sprendimų priėmimą įtraukdami jaunus žmones atstovaujancias organizacijas. Atsižvelgiant į visa tai, kas aptarta, teikiame šiuos pasiūlymus, siekiant dar efektyvesnio bei sklandesnio jaunimo pilietinio ugdymo bei kokybiško jaunimo įgūdžių formavimo pilietinio pasipriešinimo tema:

- Skatinti gyventojų pilietinį aktyvumą bei užtikrinti aktyvų jaunimo įsitraukimą į savivaldybėje vykstančius procesus;

- Pilietinį sąmoningumą pradėti ugdyti dar mokykloje per tam skirtas pamokas, tam galima pasitelkti Krašto apsaugos ministerijos parengtą Nacionalinio saugumo ir krašto gynybos programą, ją periodiškai atnaujinant atsižvelgus į naujausias tendencijas;
- Parengti viešai prieinama informacija, skirta visuomenės susipažinimui su dezinformacija bei pateikti būdai, kurie padėtų ją atpažinti ir išvengti;
- Supažindinti visuomenę su krašto apsauga inicijuojant interaktyviais metodais paremtą švietimą;
- Įtraukti suinteresuotas nevyriausybinės organizacijas į krašto gynybą bei jų supažindinimą su veikla galimo taikos, ekstremaliosios situacijos bei karinio konflikto metu;
- Nuolat ir kryptingai informuoti visuomenę apie vykstančius pilietiškumo ugdymo procesus, turimomis priemonėmis viešinti susijusias programas bei taikyti priemones informaciniam saugumui užtikrinti, įtraukiant nevyriausybinės jaunimo organizacijas;
- Turimomis priemonėmis šviesti visuomenę apie informacinį saugumą ir taikyti visas priemones jam užtikrinti;
- Siekti jaunų žmonių pilietinio ir politinio raštingumo stiprinimo, skatiname Edukacinio technologijų centro skaitmeniniame užduočių banke kurti užduotis, kurios interaktyviai pristatytų pilietinio pasipriešinimo aspektus taip mažinant grėsmes nacionaliniam saugumui;
- Inicijuoti projektines veiklas, įtraukiant jaunimo nevyriausybinių organizacijų sektorių, tokiu būdu užtikrinant efektyvų jaunų žmonių pilietiškumo skatinimą;
- Reguliariai organizuoti pilietinio pasipriešinimo, civilinės saugos mokymus, taip užtikrinant, jog kuo didesnė visuomenės dalis įgytų reikiamų teorinių žinių ir praktinių įgūdžių;
- Periodiškai apskaičiuoti jaunimo pilietinės galios indeksą Lietuvoje, taip užtikrinant galimybę vykdyti į esamą situaciją orientuotus procesus;
- Gerinti savivaldos informavimo, konsultacijų su jaunais žmonėmis ir gyventojais mechanizmus, skatinti inovatyvias į(si)traukimo priemones;
- Specialius ugdymo poreikius turintiems jauniems žmonėms sudaryti sąlygas, taip pat dalyvauti nacionalinio saugumo ir krašto gynybos švietime, atitinkančias jų galimybes dalyvauti.

LiJOT prezidentas

Domantas Katelė